

Női méltóság és adatvédelem

SZIKLAY JÚLIA

Women's Dignity in relation with Data Protection issues

As a main rule the right to protection of personal data is a “gender-neutral” right. This guarantees equal rights for every person, male or female. Nonetheless, it does not mean that human dignity of women or women’s human dignity has no relevance in the field of data protection. Specific cases prove that the misuse of certain datas might be in close coherence with the gender of the victim. Digital stalking and digital harassment affect many women in Europe. Although the relevant Hungarian statistics show lower numbers, all stakeholders—including the national DPA—have to be aware of the dangers of the infringements affecting especially young victims.

Bevezetés

2016. december elején az Országgyűlés Kulturális Bizottság Női Méltóság Albizottságának felkérésére olyan adatvédelmi hatósági (NAIH) ügyekről kellett beszámolni, amelyek valamilyen módon kapcsolatba hozhatók az Albizottság által felügyelt területtel. A feladat első hallásra nehéznek tűnt, hiszen egyrészt az emberi méltóság fogalma univerzális, mindenkit megillet kortól és nemtől függetlenül, másrészt az adatvédelmi jogban sem tesznek nemek szerint különbséget az adatalanyok és az adatkezelők között: a jogok és kötelezettségek ugyanúgy illetnek és terhelnek mindenkit, férfiakat, nőket egyaránt. Egyetlen formális differenciálás létezik csak: mind nemzetközi, mind uniós és nemzeti jogi szinten találkozunk speciális szabályokkal – döntően az adatkezeléshez való hozzájárulással összefüggésben –, amelyek kifejezetten a kiskorúak több-letvédelmét célozzák.

Mindez mégsem jelenti azt, hogy ne lennének olyan kiemelendő adatalany-csoportok, akik nagyobb figyelmet érdemelnek. Ilyen például az idősek köre, akik – szintén életkoruk miatt – esetleg tájékozatlanabbak, hiszékenyebbek, és ezért könnyebben válnak visszaélések, szélhámosságok áldozataivá. A NAIH 2015-ben az idősek érdekét is figyelembe véve foglalkozott az árubemutatóval egybekötött termékértékesítések ügyével, számos esetben megbírságolva a jogsértő cégeket.¹

1 Részletesen lásd NAIH 2015-ös éves beszámolójában: <http://naih.hu/files/NAIH-BESZ-MOL--2015-MID-RES.pdf>

De ugyanígy azokra az esetekre is érdemes figyelmet fordítani, ahol az adatkezelés útján megsértett jogi tárgy kapcsolatban áll a nők női mivoltával, vagy éppen emiatt a jogsértés rájuk nézve súlyosabb következményekkel jár. Egy férfitől a munkaadója nem kérdezi meg, hogy várandós-e, vagy kíván-e a közeljövőben gyermeket vállalni. Egy férfi Facebookra feltöltött képein megjelenő csinos lányok számával arányosan nő a közösség elismerése a férfi iránt. Nem tipikus jelenség az sem, hogy nők adnak utasítást interneten párjuknak arról, hogy pontosan milyen pózban és hogyan fényképez-zék a testüket. Ezek a teljesen hétköznapi példák rávilágítanak a téma fontosságára.

Női méltóság

A személyes adatok védelméhez való jog szoros kapcsolatban áll – de azzal nem azonos – a magánélet sérthetlenségéhez való joggal. A mindkettő mögött álló, korlátozhatatlan és sérthetetlen anyajog pedig az emberi méltósághoz való jog.

Az emberi méltóság jogfilozófiai értelmezésében számos elmélet ütköztethető egymással,² de – különösen az elszenvedett jogsértés elemzésénél – véleményem szerint individuális szinten mindig figyelembe és számításba kell venni a sérelmet szenvedett ember személyiségét és sebezhetőségét is.³ Müller Péter méltóságról szóló bölcs gondolatai e körben igen megszívlelendők:

„Kétféle méltóság van. Az egyik: amit a világ ad az embernek. A másik: amit az ember ad saját magának. Az utóbbi nagyon ritka. Miért beszélek erről? Mert azt tapasztalom, hogy a legtöbb női élet gondja éppen itt van: nem tudnak igazi méltóságot teremteni magukban. Ez a több évezredes kiszolgáltatottság eredménye is. [...] A méltósághoz nem kell senki. Egyedül egy szobában, olvasás közben, vagy éppen hagymavágás közben a konyhán is méltóságunk lehet – mert ez nem egy olyan rang, amelyet kapunk, hanem amelyet magunknak adunk. A méltóság nem a külső élethelyzettől függ [...]”⁴

A női méltósághoz való viszonyulásról tehát a nőknek el kell gondolkodni, állást kell foglalniuk, majd ezt tudatosan meg is kell élniük, és elvárásaikat a külvilággal is be kell tartatni. Ehhez a jog segítséget ad, de a belső mérce kialakítása mindenkinek saját feladata. Az, hogy az általános zsinórmérték egy társadalomban éppen hol van, feljebb vagy lejjebb csúszik-e, soktényezős képlet, és a digitális világ önmutogatásra és kitarukozásra készítő nyomása nem feltétlenül hat pozitív irányba.

2 RILEY, Stephen – BOS, Gerhard (é. n.): Human Dignity. *Internet Encyclopedia of Philosophy*. Elérhető: www.iep.utm.edu/hum-dign/ (a letöltés dátuma: 2017. 05. 12.)

3 „Invocation of human dignity invites us to ask what underlying conception of humanity is at work. The discourse of the »human person«, often associated with human dignity in international law, captures the mixture of formal personhood and embodiment or vulnerability.” RILEY, Stephen – BOS, Gerhard (é. n.): Human Dignity. *Internet Encyclopedia of Philosophy*. Elérhető: www.iep.utm.edu/hum-dign/ (a letöltés dátuma: 2017. 05. 12.)

4 MÜLLER Péter (2007): *Örömkönyv*. Budapest, Alexandra. 128.

Az internetes világ veszélyei

Társadalomtudósok már nagyon sok mindent leírtak és elmondtak az internetről, de adatvédelmi szempontból kiemelendő, hogy ezen a platformon személyes adatok milliárdjai forognak – keletkeznek, módosulnak, kerülnek nyilvánosságra, továbbításra vagy megszüntetésre – minden egyes percben, és ennek megfelelően az adatkezeléssel összefüggő döntések is nagyon gyorsak, „felpörgetettek”. Egyetlen gombnyomástól függ, hogy egy kínos kép az elkövetkező napokban akár több millió felhasználó látókörébe kerül, vagy egy addig teljesen ismeretlen személyt felkap a világhír. A „játsszótér” globális méretű, határtalan minden értelemben, és olyan adatalanyokat is beszippant, akik nem is feltétlenül akarnak játszani – a Max Schrems adatvédelmi aktivista által a Facebook ellen benyújtott panasznak épp ez volt az egyik sarkalatos pontja.⁵

Több forrásból érkehetnek veszélyek: a rossz szándékú idegenek mellett felesleges kitárulkozásunk miatt önmagunkra is bajt hozhatunk, de jó szándékú ismerősök, sőt, saját családtagjaink – elsősorban a gyermekeik, unokáik képeivel dicsekvő anyukák, nagymamák – is közreműködhetnek abban, hogy a személyes adatokkal visszaéljenek.

Egy 2016-os brit felmérés szerint⁶ az ottani szülők évente kb. 300 fényképet osztanak meg gyermekükről az interneten, ezeknek több mint felét a Facebookon (ahol átlagban 295 ismerős láthatja a képet, az ismerősök pedig egyrészt tovább is küldhetik, másrészt, ha a fotón más személy is szerepel, a fénykép megjelölése [angolul: tag] funkció miatt a kör még jobban kitárul).

Számos olyan botrányos történet kering mind a bulvársajtóban, mind a köztudatban, amelyek elsősorban nőkről készült fényképek internetes nyilvánosságával kapcsolatosak. Ezek egy része az érintett bejegyzésével készült ugyan, de még ebben az esetben is az a fő kérdés, hogy az eredeti szándék vajon milyen körű nyilvánosságot fogott át: egy konkrét személy (például férj), egy adott csoport (például ismerősök) vagy a teljes internetes közösség részére szánták-e.

Természetesen a legdurvább jogsértést az jelenti, ha a kínos felvételek az érintett tudta nélkül – tehát eleve jogellenesen – készültek. Ennek egy igazán megalázó példája a 2016 júliusában egy Los Angeles-i fitness stúdió női öltözőjében történt eset, ahol egy volt playmate alattomban lefényképezett egy idősebb zuhanyozó nőt, és a képet gúnyos megjegyzéssel ellátva meg is osztotta a nyilvánossággal. A kaliforniai ügyészség vétség miatt vádat is emelt ellene az állam büntető törvénykönyvének úgynevezett

5 „Es gibt für Sie kein legitimes Interesse, über Leute etwas herauszufinden, mit denen Sie nichts zu tun haben. Sie haben keine Zustimmung bekommen, es gibt also keine gesetzliche Grundlage dafür.” SCHREMS, Max (é. n.): *Kämpf um deine Daten*. Elérhető: https://cms.falter.at/falter/rezensionen/buecher/?issue_id=602&item_id=9783990010860

6 <https://parentzone.org.uk/system/files/attachments/Nominet-Share-with-Care-2016-Infographic.pdf>

„kukkolók elleni” paragrafusa alapján, ami az öltözőkben és hasonló helyiségekben elvárható intim szféra védelméről szól.⁷

A női méltóságot érintő konkrét hatósági ügyek

Ilyen esetekért azonban nem feltétlenül kell messzire menni, Magyarországon is történnek olyan visszaélések, amelyek *áldozatai sokszor fiatal nők. A NAIH ide tartozó ügyeit áttekintve több esetkör is kijelölhető.*

- Munkahelyi adatkezelések. A munka világában az egyébként is kiszolgáltatott helyzetben lévő munkavállaló-munkakereső még nehezebb helyzetben van, ha nőnek született, különösen, ha éppen szülőképes korban van. Az új Munka Törvénykönyve,⁸ a régihez hasonlóan, szigorúan fogalmaz: a munkavállalóról csak olyan személyes adat kezelhető, tőle csak olyan nyilatkozat kérhető, ami a munkaviszony keletkezése, fenntartása vagy megszűnése szempontjából alapvetően szükséges, és az adatkezelés soha nem sértheti az emberi méltóságot. A munkavállaló otthoni és munkahelyi magánélete nem ellenőrizhető – vagyis a munkahelyi ebédlő, öltöző nem kamerázható be, és a jelentkezőtől nem szabad megkérdezni, hogy éppen terhes-e vagy mikor szeretne gyermeket (természetesen kivételes esetekben az egészségügyi kizáró feltételeket jogszabály rögzíti).

A NAIH 2016-ban közzétett, a munkahelyi adatkezelésekről szóló részletes tájékoztatójában találkozunk olyan szabályokkal is, amelyek minden szereplő számára – függetlenül attól, hogy nő vagy férfi az illető – egyértelmű eligazítást nyújtanak (természetesen a nemnek itt is lehet relevanciája, amennyiben a kezelt személyes adatok erre utalnak, például a munkavállaló nőgyógyászati betegsége vagy a látogatott internetes honlapok jellege egyértelműen „árulkodók”).

- A munkáltató a lefolytatott alkalmassági vizsgálat, munkahelyi tréningek teszteredményeit, részleteit, annak teljes dokumentációját nem ismerheti meg, kizárólag azt a végkövetkeztetést, hogy a munkavállaló az adott munkakörre alkalmas-e vagy sem.
- Az erkölcsi alkalmasság bizonyításának eszköze kizárólag az erkölcsi bizonyítvány (a bünyügyi nyilvántartásban szereplő személyes adatokról történő tájékoztatókérés nem ezt a célt szolgálja, ezért nem megfelelő eszköz

7 California Penal Code 647(j)(1) states that “any person who [...] views the interior of a changing room, fitting room, dressing room, or tanning booth, or the interior of any other area in which the occupant has a reasonable expectation of privacy, with the intent to invade the privacy of a person or persons inside” is guilty of a misdemeanor. <http://people.com/crime/dani-mathers-how-law-designed-to-prevent-revenge-porn-could-put-her-in-jail/>

8 A Munka Törvénykönyvéről szóló 2012. I. számú törvény (Mt.), 10–11. §

a munkavállaló „átvilágítására”), de a hatósági erkölcsi bizonyítvány bemutatása is kizárólag az ágazati jogszabályban előírtak szerint kérhető.

- A céges e-mail-fiók magáncélú használatáról a belső szabályzatban kell rendelkezni, és az erről szóló tájékoztatás megvalósulásának tényét dokumentálni kell, de a magánlevelek tartalmát a munkáltató akkor sem ismerheti meg, ha tiltott a magánhasználat.
  - Az álláshirdetésre jelentkezőnek a közösségi oldalán található profiljához tartozó nyilvános információkat a munkáltató megtekintheti, de az innen szerzett adatok nem tárolhatók, és amennyiben egy munkáltatóhoz tartozó személlyel egy zárt csoportban szerepel a jelentkező, az így nyert információkkal nem lehet visszaélni (vagyis ezek nem hozhatók a munkáltató tudomására).
- **Közösségi lét**
    - **Álregisztrációk, álprofilok.** A büntető törvénykönyvben szereplő „információs rendszer vagy adat megsértése” tényállásának megvalósulását jelenti, ha valaki más személy elektronikus levelezőrendszerét feltöri, kommunikációjába belenéz, azt manipulálja vagy nevében új profilt hoz létre. Az elkövető – a körülmények függvényében – halmazati formában más bűncselekmény miatt (például visszaélés személyes adattal) egy időben felelősségre vonható.
    - **Erotikus felvételek.** A női adatalányokat ért internetes adatvédelmi jogés/vagy érdeksérelmek tipikusan erotikus fényképekkel kapcsolatosak. A célhoz kötött adatkezelés az adatvédelem egyik legfontosabb alapelve, így a képek engedély nélküli felhasználása jogellenes adatkezelésnek minősül. A szexuális életre vonatkozó adatok ráadásul különleges adatok, ezért szigorúbb szabályok érvényesülnek a visszaéléseknél is. Még nyilvános adatbázisok esetében is perdöntő, hogy az adatok eredeti közzétételének mi volt a célja? Az ettől a céltól való eltérés esetén – különösen, ha az nyilvánvalóan sérti az adatalány érdekeit – az információik nem használhatók fel szabadon, vagyis hiába tölt fel valaki képet magáról egy közösségi oldalra nyilvános beállítással, ez nem lehet szabad préda.
Előfordul, hogy az illető lány vagy fiatal hölgy maga készíti és küld ilyen képet egy célzott személynek, de a szakítás után ezek aztán a megszegyenítés vagy a bosszú, esetleg zaklatás eszközévé válnak.
Egy konkrét esetben a hölgy szerződést kötött erotikus fényképek készítésére, de később megdöbbenve gondolta magát, és visszavásárolta a képeit, kikötve, hogy ezt követően a képeket mindenholnan eltávolítják. Egy internetes oldalon ennek ellenére a képek megtalálhatók, és a megjelölt kapcsolattartó 400 000 forintot követel a törlésért.
Gyakran megtörténik, hogy egy másik oldalra legálisan feltöltött képet – például netes szépségverseny profillal – kétes vagy egyenesen pornográf jellegű

honlapok egyszerűen ellopnak vagy a képet manipulálják, és így a fej és a meztelen test más-más személyhez tartozik.

- Ezeknél a jogsértéseknél – a konkrét körülményektől függően – a sértett fél számára több jogág is jogorvoslatot kínál:
  - a büntetőjogi feljelentésnél a büntető törvénykönyv számos tényállása szóba jöhet (személyes adattal való visszaélés, zsarolás, zaklatás, becsületsértés stb.),
  - polgári jogi kereset is indítható személyiségi jogsértés (képmással való visszaélés) esetén, és kérhető „sérelemdíj” megítélése is, amely alapján a károsult nem vagyoni kártérítésben részesül (újdonság, hogy már nem kell bizonyítani az elszenvedett lelki sérelem költségoldalát, ezt a bíróság mérlegeléssel határozza meg),
  - az adatvédelmi törvény⁹ alapján egyrészt az adatvédelmi hatóság határozatában dönthet a jogsértő helyzet megszüntetéséről, és akár meg is bírságozhatja a jogsértő adatkezelőt, másrészt itt lehetőség van kártérítési per indítására illetékmentesen (és a perben az adatkezelőnek kell bizonyítani, hogy jogszerűen járt el).
- Online zaklatás. A Büntető Törvénykönyv 222. §-a zaklatás tényállását a következőképpen szabályozza:

„Aki abból a célból, hogy mászt megfélemlítsen, vagy más magánéletébe, illetve mindennapi életvitelébe önkényesen beavatkozzon, őt rendszeresen vagy tartósan háborgatja, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Aki félelemkeltés céljából

  - a) mászt vagy rá tekintettel hozzátartozóját személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekmény elkövetésével megfenyeget, vagy
  - b) azt a látszatot kelti, hogy más életét, testi épségét vagy egészségét sértő vagy közvetlenül veszélyeztető esemény következik be, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Aki a zaklatást

  - a) házastársa, volt házastársa, élettársa vagy volt élettársa sérelmére,
  - b) nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt álló személy sérelmére, illetve
  - c) hatalmi vagy befolyási helyzetével visszaélve követi el, az (1) bekezdésben meghatározott esetben két évig, a (2) bekezdésben meghatározott esetben büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”¹⁰

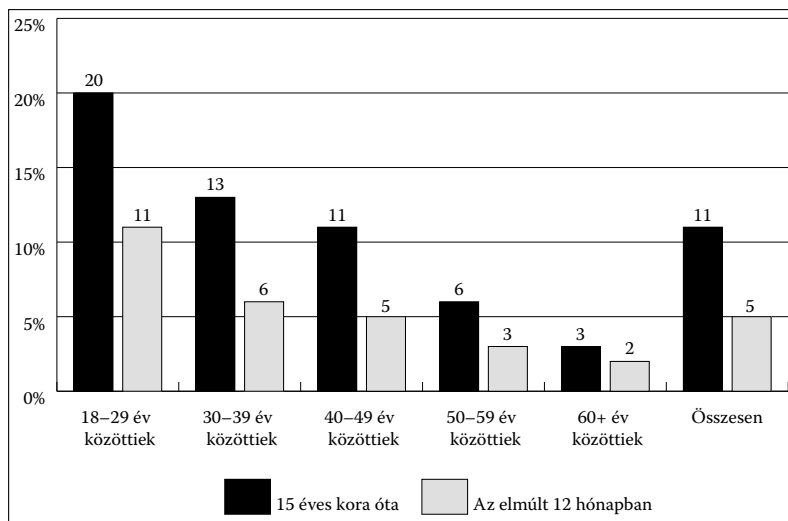
9 Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény.

10 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről. Elérhető: https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200100.TV (a letöltés dátuma: 2017. 11. 20.)

Az eljárás magánindítványra indul (vagyis a felelősségre vonáshoz szükséges a sértett aktív részvétele), és a zaklató ellen önálló büntetesként kitiltás is alkalmazható (a kitiltott személy nem tartózkodhat a bíróság által meghatározott településen, településrészén vagy az ország meghatározott részén).

A tényállás nem tesz különbséget az online és offline zaklatás között, a „kulcsszó a rendszeres háborgatás megfélemlítési cézzal (ezek mind tényállási elemek), a háborgató cselekmények azonban eltérőek lehetnek: például valaki éjjel-nappal fenyegető vagy megalázó tartalmú elektronikus leveleket küld, közösségi oldalakon üzenget, bántó tartalmú kommenteket ír, vagy blogos naplójában sértegeti társait”¹¹

Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége által 2014-ben az EU 28 tagállamában a nők elleni erőszak tárgyában végzett reprezentatív felmérés (42 000, 18–74 év közötti nőt kérdeztek meg) kitért az internetes zaklatásra is. A magyar nők 7%-át zaklatták már interneten, mobiltelefonon, közösségi hálón (az EU-s átlag 11%), 3% (az EU-s 5%-hoz képest) esetében a zaklatásra nemrég (egy éven belül) került sor.¹² Ezekből a nyers kutatási adatokból kiindulva hozzávetőleg 1500 magyar nőből 105 válik internetes zaklatás áldozatává, de a súlypont természetesen a fiatal korosztályok felé tolódik el markánsan.

1. ábra: Az internetes zaklatás szexuális formái 15 éves kortól, korcsoportok szerint, az interjút megelőző 12 hónapban

Megjegyzés: Az összes nő közül kizárva azon eseteket, amikor az internetes zaklatásra vonatkozó kérdésekre adott válaszok nem voltak alkalmazhatóak ($n = 35\,820$). 6084 válaszadó adott „nem alkalmazható” választ mindkét kérdésre; az életkorra vonatkozó adat 98 esetben hiányzott.

(Forrás: Unió-szerte végzett felmérés a nőkkel szembeni erőszakról (2014.), http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-factsheet_hu.pdf)

11 Szathmáry Zoltán (2012): *Bűnözés az információs társadalomban. Alkotmányos büntetőjogi dilemmák az információs társadalomban*. Doktori értekezés. Budapest, PTE ÁJK. 68.

12 <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/survey-data-explorer-violence-against-women-survey>

Az esetek száma tehát (a látenciát is figyelembe véve) nagy és valószínűsíthetően napról-napra nő. A (lelki) következmények az áldozat oldalán pedig igen súlyosak. Ezek közül is kiemelkedik – tragikus következményei miatt – az a 2015-ös eset, ami egy magyar kisvárosban történt. Egy többgyermekes, házasságban élő nő a közösségi hálón megismerkedett egy fiatal ázsiai férfival, pár nap múlva szerelembe estek, néhány hét múlva pedig már házasságot terveztek (a valóságban soha nem találkoztak). A férfi behálózta áldozatát, szexuális tartalmú megnyilatkozásokat kért tőle, és nyomást gyakorolt rá, hogy magyarországi beutazását – konzuli ügyintézés, meghívólevél, ebben a magyarországi tartózkodás összes költségeinek átvállalása – készítse elő. Mikor a nő már kénytelen volt férjét is szembesíteni azzal, hogy internetes szerelme miatt válni akar tőle, a férj baltával agyonverte a feleségét és két kisfiát, majd maga is öngyilkos lett. A nagymama talált rá a halott családra, akit ezt követően az „internetes szerető” a közösségi hálón és telefonon is elkezdett a lányát ábrázoló intim tartalmú képekkel és facebook-os beszélgetések szétküldésével zsarolni a céllal, hogy a magyarországi utazásának szervezését vállalja át. Ez az eset egy tipikus online behálózás és zaklatás megvalósult példája, ahol a nő (és családja) emberi méltósága súlyos sérelmet szenvedett.

A NAIH emiatt a konkrét eset miatt adott ki egy ajánlást a digitális adatok halál utáni sorsáról,¹³ amiben felvetette, hogy szükséges lenne a jelenleg kifejezetten az élő személyek védelmét ellátó adatvédelmi jogszabály kiegészítése oly módon, hogy az érintettek joga legyen még életében egyfajta „digitális végrendelet” útján rendelkezni adatai sorsáról, illetve ennek hiányában korlátozott ideig a hozzátartozók is megtehesék ezt.

Konklúzió

Müller Péter gondolatát felidézve: az „igazi” női méltóság védelme elsősorban az érintett nők feladata, de a támogató környezetnek és a jogvédelemnek is nagy szerepe van abban, hogy a női méltóságot egyrészt tudatosan, másrészt sikeresen meg lehessen élni. Az internetes adatvédelmi jogsértések következményei az egyén – és hozzátartozók – életében rendkívül súlyosak lehetnek, nem ritkák a tragédiák sem, ezért a kérdés minden érintett részéről több odafigyelést érdemel.

13 www.naih.hu/files/Ajanlas_online-adatok-halal-utani-sorsarol.pdf